

21 maart 1927

Een halfuur na middernacht

Zou Chen proberen de klamboe op te tillen? Zou hij erdoorheen steken? Zijn hart kromp ineen van angst. Hij kende zijn eigen vastberadenheid, maar was op dit moment alleen in staat daar wezenloos aan te denken, verlamd door die hoeveelheid wit gaas die van het plafond omlaagviel over een lichaam dat vager was dan een schim en waar die voet onderuit stak, half opzij gezakt in de slaap en toch levend – mensenvlees. De enige verlichting kwam van het naastgelegen flatgebouw: een grote rechthoek zwak elektrisch licht, doorsneden door de spijlen voor het raam waarvan er één vlak onder de voet een lijn over het bed trok, als om volume en leven ervan te onderstrepen. Vier of vijf claxons snerpten tegelijkertijd. Ontdekt? Vechten, vechten tegen vijanden die zich verdedigen, wakkere vijanden!

De golf van lawaai ebde weer weg: een of andere verkeersopstopping (je had nog verkeersopstoppingen, daar, in de wereld van de mensen...). Hij kwam weer tot zichzelf, met vóór hem de wazige vlek van het gaas en de rechthoek van licht, die niet bewogen in deze nacht waarin de tijd had opgehouden te bestaan.

Hij zei weer bij zichzelf dat deze man moest sterven. Onzinnig, want hij wist dat hij hem zou doden. Of hij gepakt zou worden of niet, of hij geëxecuteerd zou worden of niet, dat maakte niet veel uit. Alleen deze voet bestond, deze man

die hij dodelijk moest treffen zonder dat hij zich verdedigde – want als hij zich verdedigde zou hij roepen.

Chen knipperde met zijn ogen en ontdekte in zichzelf, bijna met een gevoel van walging, niet de strijder die hij verwachtte, maar een offeraar. En niet een die alleen offerde aan de goden die hij had verkozen: onder zijn offer aan de revolutie krioelde een wereld van diepten in vergelijking waarmee deze door angst beheerste nacht een en al helderheid was. Vermoorden is niet alleen doden... dacht hij. Hij hield zijn aarzelende handen in zijn zakken, in de rechter een dichtgevouwen scheermes, in de linker een korte dolk. Hij stak ze zo diep mogelijk weg, alsof de duisternis niet voldeed om zijn handelingen te verbergen. Het scheermes gaf meer zekerheid, maar Chen voelde dat hij het nooit zou kunnen gebruiken. De dolk stond hem minder tegen. Het scheermes, waarvan het heft in zijn verkrampte vingers drong, liet hij los. De dolk zat naakt in zijn zak, zonder schede. Hij nam hem over in zijn rechterhand, terwijl hij zijn linkerhand op de wol van zijn trui liet zakken en daartegenaan gedrukt hield. Hij hief zijn rechterarm licht op, verbijsterd over de stilte die hem bleef omringen, als had zijn gebaar een of andere instorting moeten veroorzaken. Maar nee, er gebeurde niets: het was nog altijd aan hem om te handelen.

De voet leefde als een ingeslapen dier. Vormde die het einde van een lichaam? Ben ik gek aan het worden? dacht hij. Hij moest het lichaam zien. Het zien, het hoofd ervan zien. Daarvoor het licht in stappen, zijn gedrongen schaduw over het bed laten gaan. Wat was de weerstand van vlees? Verkrampt drukte Chen de dolk in zijn linkerarm. De pijn (hij was niet meer in staat te bedenken dat het zij'n arm was) en de gedachte aan de executie die hem met zekerheid wachtte als de slaper wakker werd gaven hem heel kort een gevoel van bevrijding: geëxecuteerd worden was beter dan deze sfeer van waanzin.

Hij kwam dichterbij; het was wel degelijk de man die hij twee uur daarvoor had gezien, in het volle licht. De voet, die bijna Chens broek raakte, draaide opeens als een sleutel, keerde in de stille nacht terug naar zijn gewone stand. Misschien voelde de slaper een aanwezigheid, maar niet genoeg om wakker te worden... Chen huiverde: een insect liep over zijn huid. Nee. Het was het bloed dat uit zijn arm druppelde. En nog steeds het gevoel van zeeziekte.

Eén enkele beweging en de man zou dood zijn. Hem doden was niets: het onmogelijke was om hem te raken. En hij moest trefzeker steken. De slaper, die op zijn rug lag, midden in het bed in Europese stijl, droeg alleen een boxershort, maar onder de vlezige huid waren de ribben niet te zien. Chen moest de donkere tepels als oriëntatiepunten nemen. Hij wist hoe moeilijk het was om van boven naar beneden te steken. Hij hield de dolk dus met het lemmet omhoog vast, maar de linkerborst was het verst van hem af: door de klamboe heen had hij op armlengte moeten steken, met een beweging langs een kromme lijn, als die van de zwaairoot. Hij veranderde de stand van de dolk: het lemmet horizontaal. Dit onbeweeglijke lichaam raken was even moeilijk als een lijk steken, misschien om dezelfde redenen. Er klonk gereutel, als opgeroepen door die gedachte aan een lijk. Chen kon zelfs niet meer terugdeinzen, zijn handen en armen waren opeens helemaal slap. Maar het gereutel werd regelmatig: de man reutelde niet, hij snurkte. Hij werd weer levend, kwetsbaar. En tegelijkertijd voelde Chen zich bespot. Het lichaam kantelde met een lichte beweging naar rechts. Als hij nu wakker ging worden! Met een stoot die door een plank heen had kunnen gaan, in een lawaai van scheurend gaas, gecombineerd met een doffe klap, hield Chen hem tegen. Gevoelig tot in de punt van het lemmet voelde hij het lichaam naar zich toe stuiten, teruggeveerd door de spiraalmatras. Hij spande verwoed zijn arm om hem

op zijn plaats te houden: de benen kwamen samen omhoog naar de borst, als verbonden. Plotseling ontspanden ze zich. Hij had opnieuw moeten steken, maar hoe kon hij de dolk terugtrekken? Het lichaam lag nog altijd op zijn zij, onstabiel, en ondanks de stuip die er net doorheen was getrokken had Chen de indruk dat hij het aan het bed hield vastgepind met zijn korte wapen, waar zijn hele gewicht op rustte. Door het grote gat in de klamboe zag hij hem heel goed: zijn ogen waren opgeslagen – kon hij wakker geworden zijn? Zijn ogen waren wit. Rondom de dolk begon bloed op te wellen, zwart in dit kunstlicht. In zijn gewicht vond het lichaam, klaar om weer naar rechts of naar links te vallen, nog leven. Chen kon de dolk niet loslaten. Door het wapen, zijn gespannen arm, zijn pijnlijke schouder heen vormde zich tussen het lichaam en hem een stroom van angst tot diep in zijn borst, tot aan zijn samenkrimpande hart, dat het enige was wat in het vertrek bewoog. Hij bleef volkomen roerloos. Het bloed dat uit zijn linkerarm bleef sijpelen leek hem dat van de liggende man. Zonder dat er iets nieuws was gebeurd, was hij er opeens van overtuigd dat de man dood was. Nauwelijks ademhalend bleef hij hem op zijn zij houden, in het onbeweeglijke en troebele licht, in de eenzaamheid van de kamer. Niets wees op een gevecht, zelfs de scheur in de klamboe niet, die in twee stroken verdeeld leek: er was alleen de stilte en een overweldigende roes waarin hij wegzonk, afgescheiden van de wereld van de levenden, vastgeklampt aan zijn wapen. Zijn vingers klemden zich steeds vaster, maar de spieren van zijn arm ontspanden en de hele arm begon schokkend te trillen, als een touw. Het was geen angst, maar een even gruwelijke als plechtige ontzetting die hij sinds zijn kindertijd niet meer had ervaren: hij was alleen met de dood, alleen op een plek zonder mensen, loom overweldigd door afgrijzen en de geur van bloed tegelijkertijd.

Het lukte hem zijn hand te openen. Het lichaam helde langzaam over naar de buik. Omdat het heft van de dolk opzij werd gedrukt begon zich op het laken een donkere vlek uit te breiden, die groeide als een levend wezen. En daarnaast, ook groeiend, verscheen de schaduw van twee puntige oren.

De deur was vlakbij, het balkon verder van hem af, maar de schaduw kwam van het balkon. Hoewel Chen niet in geesten geloofde was hij als verlamd, niet in staat zich om te draaien. Hij schrok op: gemiauw. Half verlost durfde hij te kijken. Het was een zwerfkat die op zijn stille pootjes door het raam naar binnen kwam, zijn ogen strak op hem gericht. Chen was ten prooi aan een steeds uitzinniger woede naarmate de schim naderde. Niets levends moest de gewelddadige sfeer binnensluipen waarin hij gestort was: wat hem dat mes had zien vasthouden, verhinderde hem naar de mensen terug te gaan. Hij opende het scheermes, deed een stap naar voren: het dier schoot er via het balkon vandoor. Chen had Shanghai tegenover zich.

De door zijn angst schokkerig bewegende duisternis walmde als een enorme zwarte rookwolk vol vonken. Op het ritme van zijn steeds minder gejaagd wordende ademhaling kwam zij tot stilstand en in de opening tussen de wolken vonden de sterren hun plaats in hun eeuwige beweging, die hem samen met de koelere lucht van buiten overweldigde. Een sirene klonk en stierf vervolgens weg in die aangrijpende rust. De nachtlichten die daaronder, helemaal beneden, in een gele nevel werden weerspiegeld door het natte asfalt, door de bleke strepen van de rails, trilden van het leven van de mensen die niet doden. Er waren daar miljoenen levens, en alle verwierpen nu het zijne. Maar wat stelde hun armzalige veroordeling voor naast de dood die zich uit hem terugtrok, die met grote gulpen uit zijn lichaam leek te stromen, als het bloed van de ander? Heel die onbeweeglijke of flonkerende duisternis was

het leven, als de rivier, als de onzichtbare zee in de verte – de zee... Hij haalde eindelijk weer tot in het diepst van zijn borst adem en het scheen hem toe dat hij met een grenzeloze dankbaarheid terugkeerde naar dat leven – met de aandrang om te gaan huilen, even hevig in beroering gebracht als daarnet. Ik moet wegwezen... dacht hij. Hij bleef staan, terwijl hij de beweging van de auto's gadesloeg, van de voorbijgangers die zich onder zijn voeten door de verlichte straat haastten, zoals een genezen blinde kijkt, zoals een uitgehongerde eet. Met een onverzadigbare honger naar leven had hij die lichamen willen aanraken. Aan de andere kant van de rivier vulde een sirene de hele horizon: de aflossing van de nachtwerkers in de wapenfabriek. Dat de onnozele arbeiders de wapens kwamen fabriceren die bestemd waren om degenen die voor hen vochten te doden! Zou deze verlichte stad in de macht blijven van zijn militaire dictator, als een weide met een kudde die levenslang verhuurd is aan de krijgsheren en aan de westerse handelslieden?¹ De moord die hij had begaan was evenveel waard als een lange tijd werk van de Chinese wapenfabrieken. De ophanden zijnde opstand die Shanghai aan de revolutionaire troepen² wilde geven had nog geen tweehonderd geweren tot zijn beschikking. Beschikte die over de pistolen met schouderkolf (bijna driehonderd) waarvan deze tussenpersoon, de dode, zojuist met de regering³ de verkoop had onderhandeld, dan verdubbelde dat de kansen van de opstandelingen, wier eerste actie zou zijn de politie te ontwapenen om hun eigen troepen te bewapenen. Maar al tien minuten had Chen daar niet één keer aan gedacht.

En hij had het papier nog niet gepakt waarvoor hij deze man had gedood. Zijn kleren hingen over het voeteneinde van het bed, onder de klamboe. Hij doorzocht de zakken. Zakdoek, sigaretten... Geen portefeuille. De kamer bleef hetzelfde: klamboe, witte muren, scherpe rechthoek van licht. Een moord

verandert dus niets. Met zijn ogen dicht schoof hij zijn hand onder het hoofdkussen. Hij voelde de portefeuille, die vrij klein was. De lichtheid van het hoofd op het kussen maakte zijn angst nog groter, zorgde ervoor dat hij zijn ogen weer opendeed: geen bloed op het rolkussen, en de man leek niet echt dood. Zou hij hem dan opnieuw moeten doden? Maar zijn oog viel al op de witte ogen, het bloed op de lakens. Om de portefeuille te doorzoeken deed hij een stap terug in het licht: het kwam van een restaurant, vol lawaai van mahjongspelers. Hij vond het document, hield de portefeuille bij zich, rende bijna de kamer door, draaide de deur achter zich op slot, stopte de sleutel in zijn zak. Aan het einde van de gang van het hotel – hij dwong zich zijn pas in te houden: geen lift. Zou hij op de knop drukken? Hij nam de trap naar beneden. Op de verdieping eronder, die van de dancing, de bar en de biljarttafels, stond een tiental personen te wachten tot de liftkooi opening. Hij volgde ze. ‘De *dancing-girl* in het rood is te gek!’ zei de man naast hem, een licht beschonken Birmaan of Siamees, tegen hem. Hij had zin hem een tik te geven om hem tot zwijgen te brengen, en tegelijk wilde hij hem omhelzen omdat hij levend was. Hij stamelde wat in plaats van te antwoorden. De ander klopte hem met een samenzweerderig gezicht op zijn schouder. Hij denkt dat ik ook zat ben... dacht hij. Maar de man die tegen hem had gesproken deed opnieuw zijn mond open. ‘Ik spreek geen vreemde talen,’ zei Chen in het Pekinees. De ander zweeg, keek geïntrigeerd naar deze jongeman zonder boord, maar in een trui van mooie wol. Chen stond voor de spiegel in de liftkooi. De moord had geen enkel spoor op zijn gezicht achtergelaten... Zijn meer Mongoolse dan Chinese gelaatstrekken – scherpe jukbeenderen, een platte neus maar met een lichte neusrug, als een snavel – waren niet veranderd, drukten alleen vermoeidheid uit. Zijn stevige schouders en zijn dikke lippen waren die van een brave kerel die zich door

niets vreemds bezwaard leek te voelen. Alleen zijn arm, plakkerig zodra hij die boog, en warm... De lift hield stil. Hij liep met de groep naar buiten.

Eén uur 's ochtends

Hij kocht een fles mineraalwater en riep een taxi: een gesloten auto, waarin hij zijn arm waste en met een zakdoek verbond. De verlaten rails en de plassen van de stortbuizen van die middag glinsterden zwakjes. De lichtende hemel spiegelde zich erin. Zonder te weten waarom keek Chen ernaar. Hij was er zoveel dichterbij geweest daarnet, toen hij de sterren had ontdekt! Hij raakte er verder van verwijderd nu zijn angst afnam, nu hij de mensen terugvond... Aan het einde van de straat de lichte tanks, bijna even grijs als de plassen, de heldere kling van de bajonetten, gedragen door stille schimmen: de wachtpost, daar waar de Franse concessie⁴ ophield. De taxi ging niet verder. Chen liet zijn valse pas van in de concessie werkzame elektriciën zien. De schildwacht bekeek het papier zonder veel belangstelling (wat ik net heb gedaan is bepaald niet te zien, dacht hij) en liet hem door. Dwars voor hem lag de avenue van de Twee Republieken,⁵ de grens van de Chinese stad.

Verlatenheid en stilte. Dreunende golven van alle geluiden van de grootste stad van China ebden daar weg als geluiden onder in een put die uit de diepten van de aarde waren gekomen: al de geluiden van de oorlog en de laatste zenuwschokken van een menigte die niet wil slapen. Maar de mensen leefden ver weg. Hier restte van de wereld alleen een duisternis waar Chen zich instinctief naar voegde als naar een plotselinge vriendschap: die nachtelijke, onrustige wereld kante zich niet tegen de moord. Een wereld waaruit de mensen waren verdwenen, een eeuwige wereld. Zou het daglicht ooit terug-

keren op deze afbrokkelende dakpannen, op al die straatjes waarin ergens achterin een lantaarn een raamloze muur, een nest van telegraafdraden verlichtte? Er was een wereld van de moord en daar bleef hij in, als in de warmte. Geen enkel leven, geen enkele aanwezigheid, geen enkel nabij geluid, zelfs niet het geroep van de straatverkopers, zelfs geen zwerfhonden.

Eindelijk een armoedige winkel: LOE-YOE-SJWEN EN HEMMELRICH, GRAMMOFOONPLATEN. Hij moest terugkeren onder de mensen... Hij wachtte een paar minuten zonder zich helemaal los te kunnen maken, klopte uiteindelijk op een luik. De deur ging bijna meteen open: een winkel vol met zorg gerangschikte grammofoonplaten, die vaag iets had van een openbare bibliotheek, en vervolgens de grote, kale achterkamer en vier kameraden, in hemdsmouwen.

Door de deur die weer dicht werd gedaan ging de lamp schommelen: de gezichten verdwenen, verschenen weer. Links, kogelrond, dat van Loe-Yoe-Sjwen. Hemmelrichs kop van een uitgeputte bokser, kaalgeschoren, gebroken neus, gebogen schouders. Verder naar achter, in het duister, Katov. Rechts Kyo Gisors. De lamp boven zijn hoofd markeerde sterk de neerhangende hoeken van zijn mond, als die op Japanse prenten. Toen de lamp terugzwaaide werden de schaduwen verplaatst, en dit gezicht van een *métis* leek bijna Europeaan. De schommelingen van de lamp werden steeds korter, de twee gezichten van Kyo verschenen om en om, steeds minder van elkaar verschillend.

Allen keken met een onnozele intensiteit naar Chen, maar zeiden niets. Hij keek naar de vloertegels die bezaaid waren met de schilletjes van zonnebloempitten. Hij kon deze mannen inlichten, maar hij zou nooit nadere uitleg kunnen geven. De weerstand van het lichaam tegen het mes achtervolgde hem, zoveel groter dan die van zijn arm: Ik had nooit gedacht dat het zo moeilijk zou zijn...

‘Het is voor mekaar,’ zei hij.

Hij overhandigde het formulier van de wapenleverantie. De tekst erop was lang. Kyo las.

‘Ja, maar...’

Allen wachtten. Kyo was niet ongeduldig of geïrriteerd. Hij bewoog niet. Zijn gezicht had zich nauwelijks verstrakt. Maar allen voelden dat wat hij had ontdekt hem van zijn stuk bracht.

‘...de wapens zijn niet betaald. “Bij levering te betalen”,’ zei hij uiteindelijk.

Chen voelde hoe hij door woede werd overvallen, alsof hij bestolen was. Hij had zich ervan vergewist dat het het papier was dat hij zocht, maar had geen tijd gehad om het te lezen. Hij had er trouwens ook niets aan kunnen veranderen. Hij haalde de portefeuille uit zijn zak, gaf die aan Kyo: foto’s, kwitanties, geen enkel ander document.

‘We kunnen wel iets regelen met de mannen van de gevechtssecties, denk ik,’ zei Kyo.

‘Als we maar aan boord kunnen komen zal het wel gaan,’ antwoordde Katov.

Hun aanwezigheid haalde Chen uit zijn verschrikkelijke eenzaamheid, geleidelijk, als een plant die je uit de aarde trekt en waarvan de fijnste wortels nog vast blijven zitten. Hij kwam langzamerhand nader tot hen en tegelijkertijd leek het alsof hij hen ontdekte – zoals hij zijn zus ontdekte, de eerste keer dat hij terugkwam van een bordeel. Er hing daar de spanning van speelzalen aan het eind van de nacht.

‘Is het goed gegaan?’ vroeg Katov, die eindelijk zijn grammofoonplaat neerlegde en naar voren trad in het licht.

Zonder te antwoorden keek Chen naar dat goeiige gezicht van een Russische Pierrot – kleine pretogen en opgestoken neus – dat zelfs dit licht niet dramatisch kon maken. Toch wist Katov wat de dood was. Chen stond op. Hij ging naar de slapende krekels in zijn piepkleine kooitje kijken. Hij kon zijn